

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.7.41>**NOWOCZESNY ROZWÓJ BEZPIECZEŃSTWA INFORMACJI NA UKRAINIE****Ilia Wdowin**

*aspirant Szkoły Badawczej im
Instytut Prawa Publicznego (Kijów, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0002-1916-3559
illia_vdovin@ukr.net*

Adnotacja. W artykule zwrócono uwagę na fakt, że dopiero po rozpoczęciu agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, prowadzonej także w przestrzeni informacyjnej, ukraińskie społeczeństwo i władze publiczne zaczęły rzeczywiście ostrożnie i odpowiedzialnie podchodzić do kwestii zapewnienia bezpieczeństwa informacji. Udowodniono, że to właśnie na obecnym etapie bezpieczeństwa informacji rzeczywiście ujawniło się jako warunek konieczny nie tylko zwalczania przestępczości, ale także zachowania ukraińskiej państwowości, integralności terytorialnej i tożsamości narodowej. Stwierdzono, że dopiero po rozpoczęciu agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, która odbywa się także w przestrzeni informacyjnej, ukraińskie społeczeństwo i władze publiczne zaczęły naprawdę ostrożnie i odpowiedzialnie podchodzić do kwestii zapewnienia bezpieczeństwa informacji. W szczególności mówi się, że od rozpoznania poszczególnych zagrożeń i wyzwań stojących przed Ukrainą w sferze informacyjnej, a także od określenia pewnych kierunków ich przezwyciężenia, władze przeszły do: sformułowania zespołu zasad koncepcyjnych, priorytetów strategicznych, cele i kierunki zapewnienia bezpieczeństwa informacyjnego Ukrainy, zarówno na poziomie globalnym, jak i krajowym; konsolidacja na poziomie legislacyjnym podstawowych zasad organizacji i funkcjonowania mechanizmu administracyjno-prawnego zapewnienia bezpieczeństwa informacji wraz z podziałem odpowiednich zadań i uprawnień pomiędzy organami władzy publicznej.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, bezpieczeństwo informacji, legislacja informacyjna, prawo administracyjne.

MODERN DEVELOPMENT OF INFORMATION SECURITY OF UKRAINE**Illia Vdovin**

*Graduate Student of the Scientific and Research
Institute of Public Law (Kyiv, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-1916-3559
illia_vdovin@ukr.net*

Abstract. The article focuses on the fact that only after the beginning of the aggression of the Russian Federation against Ukraine, which is also carried out in the information space, Ukrainian society and public authorities began to take a really careful and responsible approach to the issue of ensuring information security. It is substantiated that it is at the current stage that information security has really revealed itself as a necessary condition not just for combating crime, but for the preservation of Ukrainian statehood, territorial integrity and national identity. It was concluded that only after the beginning of the aggression of the Russian Federation against Ukraine, which is also carried out in the information space, Ukrainian society and public authorities began to take a really careful and responsible approach to the issue of ensuring information security. In particular, it is said that from the recognition of some individual threats and challenges facing Ukraine in the information sphere, as well as from the determination of certain directions for overcoming them, the authorities moved to: formulating a complex of conceptual principles, strategic priorities, goals and directions for ensuring the information security of Ukraine, both at the global and national level; consolidation at the legislative level of the basic principles of the organization and functioning of the administrative-legal mechanism for ensuring information security with the distribution of relevant tasks and powers between public authorities.

Keywords: security, information security, information legislation, administrative law.

СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**Ілля Вдовін**

*аспірант Науково-дослідного інституту публічного права (Київ, Україна)
ORCID ID: 0000-0002-1916-3559
illia_vdovin@ukr.net*

Анотація. У статті акцентовано увагу на тому, що тільки після початку агресії російської федерації проти України, яка в тому числі здійснюється в інформаційному просторі, українське суспільство та публічна влада почали по-справжньому уважно і відповідально ставитися до питання забезпечення інформаційної безпеки. Обґрунтовано, що саме на сучасному етапі інформаційна безпека реально розкрилася як необхідна умова не просто протидії злочинності, а збереження української державності, територіальної цілісності та національної ідентичності. Зроблено висновок, що тільки після початку агресії російської федерації проти України, яка в тому числі здійснюється в інформаційному просторі, українське суспільство та публічна влада почали по-справжньому

уважно і відповідально ставитися до питання забезпечення інформаційної безпеки. Зокрема, йдеться про те, що від визнання деяких окремих загроз і викликів, що стоять перед Україною в інформаційній сфері, а також від визначення певних напрямків їх подолання, влада перейшла до: формулювання комплексу концептуальних засад, стратегічних пріоритетів, цілей і напрямків щодо забезпечення інформаційної безпеки України, як на глобальному, так і національному рівні; закріплення на законодавчому рівні основних засад організації та функціонування адміністративно-правового механізму забезпечення інформаційної безпеки із розподілом відповідних завдань і повноважень між суб'єктами публічної влади.

Ключові слова: забезпечення, інформаційна безпека, інформаційне законодавство, адміністративне право.

Постановка проблеми. Питання забезпечення національної безпеки є одним із основних для кожної держави, яка прагне залишатися суверенною, зберегти свою територіальну цілісність, захистити свій конституційний лад і національні інтереси від різного роду загроз. Це у повній мірі стосується й України, яка сьогодні, наразі, перебуває у стані відбиття такого роду загроз, обумовлених військовою агресією по відношенню до нашої держави з боку російської федерації. Забезпечення національної безпеки – це складна, багаторівнева і багатоаспектна діяльність, що передбачає запровадження комплексу заходів у всіх основоположних сферах суспільного життя. З цього приводу слід відмітити позицію О.В. Сосніна, який зазначає, що забезпечення всіх рівнів національної безпеки, у тому числі й безпеки суспільства, полягає в реалізації збалансованих інтересів особистості, суспільства і держави у внутрішньополітичній, економічній, соціальній, міжнародній, інформаційній, військовій, екологічній та інших сферах (Соснін, 2020). Кожна із зазначених сфер національної безпеки, і відповідні їй групи національних інтересів, можуть і мають бути предметом окремого дослідження, зокрема, присвяченого інформаційній безпеці як складовій національної безпеки України.

Стан дослідження. Окремі проблемні питання, присвячені проблемі забезпеченню інформаційної безпеки в Україні, в своїх наукових працях розглядали: О.О. Баєв, М.В. Баран, І.О. Валюшко, Д.В. Дубов, Р.А. Калужний, О.М. Капля, М.О. Кириченко, Б.А. Кормич, О.Г. Семенюк, О.М. Ситніченко, О.В. Соснін, М.В. Сунгуровський та багато інших. Втім, незважаючи на суттєвий теоретичний доробок, у зазначеній сфері залишається чимала кількість питань, що потребують комплексного теоретичного опрацювання.

Саме тому метою статті є оцінити стан сучасного розвитку інформаційної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап становлення і розвитку інформаційної безпеки України розпочався у 2014 році після російської агресії проти нашої держави і триває до теперішнього часу. Саме ця подія досить чітко показала: що війна може бути не лише у вигляді збройного протистояння, але й інформаційною, а фронт, відповідно може бути як військовий, так й інформаційний; що інформаційний суверенітет – це не якийсь абстрактне, а цілком реальне явище, від забезпечення якого залежать і державність, і територіальна цілісність, і національна ідентичність; що для того, щоб захистити національні інтереси не достатньо запровадити заходи протидії лише окремим проявам злочинної активності в інформаційній сфері, натомість має бути сформований цілісний, комплексний, дієвий механізм, який би дозволяв вчасно виявляти та ефективно протистояти інформаційним загрозам будь-якого характеру і масштабу.

На даному етапі вже було прийнято цілу низку важливих нормативно-правових актів, як законів, так і підзаконного характеру, спрямованих на забезпечення інформаційної безпеки нашої держави. Одним із перших серед таких нормативно-правових актів став Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України»» від 01.05.2014 р. № 449/2014 (Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України, 2014). У Рішенні РНБО України констатувалося, що російська федерація поширює недостовірну, неповну, упереджену інформацію про Україну, через що намагається маніпулювати суспільною свідомістю в Україні та за її межами. Тому, виходячи з необхідності вдосконалення нормативно-правового забезпечення та попередження й нейтралізації потенційних і реальних загроз національній безпеці в інформаційній сфері, Рада національної безпеки і оборони України доручила здійснити ряд заходів уряду України, Службі безпеки України та Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України (Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України, 2014). І.О. Валюшко відмічає, що вказаний документ поставив завдання розроблення Стратегії кібернетичної безпеки України, Доктрини інформаційної безпеки України, механізму протидії негативному інформаційно-психологічному впливу, в тому числі шляхом заборони ретрансляції телевізійних каналів та ін.. Цей указ розпочав формування якісно іншої нормативно-правової бази України у сфері інформаційної безпеки (Валюшко, 2017: 33). І.О. Валюшко цілком справедливо наголошує на тому, що саме страшні наслідки російського втручання в Україну актуалізували питання інформаційної безпеки України. У цьому документі наголошено на необхідності прийняття основоположних документів в інформаційній сфері та внесення необхідних змін до вже існуючих. З початком агресії росії на Сході нашої держави та окупації Криму гостро постало питання перегляду основних принципів до забезпечення її оборони та територіальної цілісності та переосмислення ролі інформаційної безпеки (Валюшко, 2017: 33).

У травні 2015 року Президент України своїм Указом затвердив нову Стратегію національної безпеки України, в якій відмічалось, що до актуальних загроз нацбезпеки України належить інформаційно-психологічна війна, приниження української мови і культури, фальшування української історії, формування російськими засобами масової комунікації альтернативної до дійсності викривленої інформаційної картини світу.

В зазначеному Указі відзначалось, що загрозами інформаційній безпеці є: ведення інформаційної війни проти України; відсутність цілісної комунікативної політики держави, недостатній рівень медіа-культури суспільства. Загрозами кібербезпеці і безпеці інформаційних ресурсів є: уразливість об'єктів критичної інфраструктури, державних інформаційних ресурсів до кібератак; фізична і моральна застарілість системи охорони державної таємниці та інших видів інформації з обмеженим доступом. Пріоритетами забезпечення інформаційної безпеки у цій Стратегії було визначено наступне: забезпечення наступальності заходів політики інформаційної безпеки на основі асиметричних дій проти всіх форм і проявів інформаційної агресії; створення інтегрованої системи оцінки інформаційних загроз та оперативного реагування на них; протидія інформаційним операціям проти України, маніпуляціям суспільною свідомістю і поширенню спотвореної інформації, захист національних цінностей та зміцнення єдності українського суспільства; розробка і реалізація скоординованої інформаційної політики органів державної влади; виявлення суб'єктів українського інформаційного простору, що створені та/або використовуються Росією для ведення інформаційної війни проти України, та унеможливлення їхньої підривної діяльності; створення і розвиток інститутів, що відповідають за інформаційно-психологічну безпеку, з урахуванням практики держав-членів НАТО; удосконалення професійної підготовки у сфері інформаційної безпеки, упровадження загальнонаціональних освітніх програм з медіакультури із залученням громадянського суспільства та бізнесу (Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України», 2015). Крім того у тексті Стратегії були визначені пріоритети забезпечення кібербезпеки і безпеки інформаційних ресурсів, а саме: розвиток інформаційної інфраструктури держави; створення системи забезпечення кібербезпеки, розвиток мережі реагування на комп'ютерні надзвичайні події (CERT); моніторинг кіберпростору з метою своєчасного виявлення, запобігання кіберзагрозам і їх нейтралізації; розвиток спроможностей правоохоронних органів щодо розслідування кіберзлочинів; забезпечення захищеності об'єктів критичної інфраструктури, державних інформаційних ресурсів від кібератак, відмова від програмного забезпечення, зокрема антивірусного, розробленого у Російській Федерації; реформування системи охорони державної таємниці та іншої інформації з обмеженим доступом, захист державних інформаційних ресурсів, систем електронного врядування, технічного і криптографічного захисту інформації з урахуванням практики держав – членів НАТО та ЄС; створення системи підготовки кадрів у сфері кібербезпеки для потреб органів сектору безпеки і оборони; розвиток міжнародного співробітництва у сфері забезпечення кібербезпеки, інтенсифікація співпраці України та НАТО, зокрема в межах Травстового фонду НАТО для посилення спроможностей України у сфері кібербезпеки (Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України», 2015). Дослідники відмічають, що вперше за всю історію створення таких документів ця Стратегія містить конкретний варіант програмних дій з точки зору забезпечення стратегії національної безпеки України. Ніколи попередні стратегії не завершувались механізмом виконання всією державною структурою управління безпеки країни. У цій же Стратегії останні рядки чітко визначають, що головне керівництво питаннями, пов'язаними з національною безпекою країни, здійснює Президент, консолідацію і контроль виконує РНБО, безпосередню реалізацію програмних завдань виконує Кабінет Міністрів (Валюшко, 2017: 35-36).

Також у вересні 2015 року була прийнята нова редакція Воєнної доктрини України, в якій вже йшлося про інформаційну війну російської федерації проти України. У документі: підкреслюється, що модернізація та вдосконалення спеціальними службами іноземних держав систем і комплексів технічної розвідки, нарощування їх можливостей підвищують вразливість інформаційної інфраструктури України; акцентовано увагу на недостатності та непрофесійності зусиль органів державної влади України у сфері протидії пропаганді та інформаційно-психологічним операціям Російської Федерації; наголошено на необхідності удосконалення державної інформаційної політики у воєнній сфері (Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України», 2015). Зазначається, що необхідними є: взаємоузгоджене використання політико-дипломатичних, інформаційних та силових інструментів держави для протидії деструктивному тиску агресора на Україну та примушення його до дотримання норм міжнародного права та власних зобов'язань; посилення розвідувальної діяльності в інтересах підготовки та проведення Україною стратегічних комунікацій, контрпропагандистських заходів та інформаційно-психологічних операцій; підвищення ефективності спеціальних інформаційних заходів впливу в районі проведення антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях і на тимчасово окупованій території та зосередження сил і засобів для організації ефективної протидії проведенню ворожих інформаційно-психологічних операцій проти України (Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України», 2015).

Важливим доповненням до двох вище згаданих документів, тобто Воєнної доктрини України та Стратегії національної безпеки України стала Стратегія кібербезпеки України від 27.01.2016 р. Адже у Воєнній доктрині та стратегії нацбезпеки України йшлося про загрози кібербезпеці нашої держави і необхідність її посилення, втім вони не містили детального підходу до бачення концептуальних засад забезпечення безпеки кіберпростору нашої держави. Метою ж Стратегії кібербезпеки України є створення умов для безпечного функціонування кіберпростору, його використання в інтересах особи, суспільства і держави (Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України», 2016). Відповідно до вказаного документу, розвиток безпечного, стабільного і надійного кіберпростору має полягати, насамперед, у: виробленні і оперативній адаптації державної політики у сфері кібербезпеки,

спрямованої на розвиток кіберпростору, досягненні сумісності з відповідними стандартами ЄС та НАТО; створенні вітчизняної нормативно-правової та термінологічної бази у цій сфері, гармонізації нормативних документів у сфері електронних комунікацій, захисту інформації, інформаційної та кібербезпеки відповідно до міжнародних стандартів і стандартів ЄС та НАТО; формуванні конкурентного середовища у сфері електронних комунікацій, наданні послуг із захисту інформації та кіберзахисту та ін. (Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України», 2016).

У березні 2021 року Воєнна доктрина України у редакції від 2015 року припинила свою дію, а замість неї було затверджено Стратегію воєнної безпеки України (Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України», 2021). Також, у лютому 2022 року, Президент України своїм Указом ввів у дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки» (Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки», 2022). А нову Стратегію кібербезпеки України було введено в дію 26.08.2021 року, відповідно до Указу Президента України № 447/2021. Також у цьому контексті слід відмітити Розпорядження КМУ від 2018 року «Про схвалення Стратегії інформаційної реінтеграції Автономної Республіки Крим та м. Севастополя» (№ 1100-р) та «Про схвалення Стратегії інформаційної реінтеграції Донецької та Луганської областей» (539-р).

Особливо важливим кроком на 4-ому, тобто нинішньому, етапі становлення і розвитку інформаційної безпеки України стало прийняття і затвердження наступних двох документів в інформаційній сфері:

- по-перше, це Доктрина інформаційної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 25.02.2017 р. № 47/2017, в якій було акцентовано увагу на тому, що застосування російською федерацією технологій гібридної війни проти України перетворило інформаційну сферу на ключову арену протидії ворожачому впливу. Саме проти України російська федерація використовує найновіші інформаційні технології впливу на свідомість громадян, спрямовані на розпалювання національної і релігійної ворожнечі, пропаганду агресивної війни, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом або порушення суверенітету і територіальної цілісності України. Комплексний характер актуальних загроз національній безпеці в інформаційній сфері потребує визначення інноваційних підходів до формування системи захисту та розвитку інформаційного простору в умовах глобалізації та вільного обігу інформації (Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України», 2017). У цій Доктрині були визначені національні інтереси України в інформаційній сфері, загрози їх реалізації, напрями і пріоритети державної політики в інформаційній сфері. А її мета полягала в уточненні засад формування та реалізації державної інформаційної політики, насамперед щодо протидії руйнівному інформаційному впливу Російської Федерації в умовах розв'язаної нею гібридної війни (Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України», 2017). Прийняття цієї Доктрини було вкрай важливим та необхідним кроком на шляху розвитку інформаційної безпеки України, однак у той же час не можна не відмітити, що вона була створена швидше як акт реагування на гібридну війну з боку росії, аніж як документ, який має закласти загальні концептуальні засади у зазначеній сфері, визначити найбільш важливі та принципові положення державної політики у ній, незалежно від того, про яку саме загрозу національним інтересам в інформаційній сфері йдеться;

- по-друге, Стратегія інформаційної безпеки, яка замінила вище згадану Доктрину. У Стратегії окреслюються як глобальні і національні загрози та виклики інформаційній безпеці України, так і цілі та шляхи протидії їм, а також заходи щодо зміцнення інформаційної безпеки нашої держави. Основними напрямками забезпечення інформаційної безпеки України є стійкість та взаємодія, для досягнення яких необхідним є виконання таких стратегічних цілей та завдань (Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки», 2021). Окрім цього у період із 2014 року і до сьогодні було прийнято ще ряд важливих законів і підзаконних актів як то: закони «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» (2017), «Про національну безпеку України» (2018), «Про медіа» (2022), Постанова КМУ «Про утворення територіального органу Національної поліції» (2015), якою утворено Департамент кіберполіції та ін..

Висновок. В цілому, підсумовуючи вище викладене, можемо констатувати, що тільки після початку агресії російської федерації проти України, яка в тому числі здійснюється в інформаційному просторі, українське суспільство та публічна влада почали по-справжньому уважно і відповідально ставитися до питання забезпечення інформаційної безпеки. Зокрема, йдеться про те, що від визнання деяких окремих загроз і викликів, що стоять перед Україною в інформаційній сфері, а також від визначення певних напрямків їх подолання, влада перейшла до: формулювання комплексу концептуальних засад, стратегічних пріоритетів, цілей і напрямків щодо забезпечення інформаційної безпеки України, як на глобальному, так і національному рівні; закріплення на законодавчому рівні основних засад організації та функціонування адміністративно-правового механізму забезпечення інформаційної безпеки із розподілом відповідних завдань і повноважень між суб'єктами публічної влади. Саме на сучасному етапі інформаційна безпека реально розкрилася як необхідна умова не просто протидії злочинності, а збереження української державності, територіальної цілісності та національної ідентичності.

Список використаних джерел:

1. Валюшко І.О. Інформаційна безпека України: трансформація законодавства після російського вторгнення. *Історико-політичні студії*. 2017. № 2(8). С. 30-43.
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки»: Указ Президента України від 28.12.2021 року № 685/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069>
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України»: Указ Президента України від 24.09.2015 № 555/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015#Text>

4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України»: Указ Президента України від 25.03.2021 № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text>
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України»: Указ Президента України від 16.03.2016 № 96/2016. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/962016-19836>
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України»: Указ Президента України від 01.05.2014 № 449/2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449/2014#n2>
7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України»: Указ Президента України від 25.02.2017 № 47/2017/. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>
8. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки»: Указ Президента України від 16.02.2022 № 56/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#Text>
9. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 26.05.2015 № 287/2015. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070>
10. Соснін О. Розуміння сутності національної безпеки: світоглядно-понятійні й науково-теоретичні засади. *LexInform*. 2020. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/rozuminnya-sutnosti-natsionalnoyi-bezpeky-svitoglyadno-ponyatiyni-j-naukovo-teoretychni-zasady-chasty-na-1/>

References:

1. Valiushko, I.O. (2017). Informatsiina bezpeka Ukrainy: transformatsiia zakonodavstva pislia rosiiskoho vtorhnennia [Information security of Ukraine: transformation of legislation after the Russian invasion]. *Istoriyo-politychni studii*. № 2(8). pp. 30-43. [in Ukrainian].
2. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 15 zhovtnia 2021 roku «Pro Stratehiuu informatsiinoi bezpeky» [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated October 15, 2021 "On Information Security Strategy"]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 28.12.2021, № 685/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069> [in Ukrainian].
3. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 2 veresnia 2015 roku «Pro novu redaktsiiu Voiennoi doktryny Ukrainy» [n the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated September 2, 2015 "On the new edition of the Military Doctrine of Ukraine"]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24.09.2015 № 555/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015#Text> [in Ukrainian].
4. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 25 bereznia 2021 roku «Pro Stratehiuu voinnoyi bezpeky Ukrainy» [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated March 25, 2021 "On the Military Security Strategy of Ukraine"]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 25.03.2021 № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text> [in Ukrainian].
5. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 27 sichnia 2016 roku «Pro Stratehiuu kiberbezpeky Ukrainy» [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated January 27, 2016 "On the Cybersecurity Strategy of Ukraine"]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 16.03.2016 № 96/2016. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/962016-19836> [in Ukrainian].
6. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 28 kvitnia 2014 roku «Pro zakhody shchodo vdoskonalennia formuvannia ta realizatsii derzhavnoi polityky u sferi informatsiinoi bezpeky Ukrainy» [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated April 28, 2014 "On measures to improve the formation and implementation of state policy in the field of information security of Ukraine"]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 01.05.2014 № 449/2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449/2014#n2> [in Ukrainian].
7. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 29 hrudnia 2016 roku «Pro Doktrynu informatsiinoi bezpeky Ukrainy» [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated December 29, 2016 "On the Information Security Doctrine of Ukraine"]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 25.02.2017 № 47/2017/. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374> [in Ukrainian].
8. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 30 hrudnia 2021 roku «Pro Stratehiuu zabezpechennia derzhavnoi bezpeky» [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated December 30, 2021 "On the Strategy for Ensuring State Security"]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 16.02.2022 № 56/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#Text> [in Ukrainian].
9. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 6 travnia 2015 roku «Pro Stratehiuu natsionalnoi bezpeky Ukrainy» [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated May 6, 2015 "On the National Security Strategy of Ukraine"]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 26.05.2015 № 287/2015. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070> [in Ukrainian].
10. Sosnin, O. (2020). Rozuminnia sutnosti natsionalnoi bezpeky: svitohliadno-poniatiini y naukovo-teoretychni zasady [Understanding the essence of national security: worldview-conceptual and scientific-theoretical foundations]. *LexInform*. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/rozuminnya-sutnosti-natsionalnoyi-bezpeky-svitoglyadno-ponyatiyni-j-naukovo-teoretychni-zasady-chasty-na-1/> [in Ukrainian].